

5. Чечельницька Г. Утворення незалежної України та її юридичне оформлення. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2021. Чис. 25. С. 69-73.

6. Бровко Н.І. Філософсько-правовий аналіз категорії свободи та відповідальності людини. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. № 1. С. 54-57.

7. Донченко О.П. Свобода як категорія права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2010. 18 с.

УДК 343.4(043.2)

Похиленко І.С., к.ю.н., доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури,
м. Київ, Україна

ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ (350-Й ДЕНЬ ВІЙНИ)

Вторгнення Росії в Україну забрало життя багатьох солдатів і мирних жителів, розв'язавши найгострішу гуманітарну кризу в Європі за часів Другої світової війни. Це все також завдало тяжкого удару українській культурі: музеям і пам'яткам, університетам і сільським бібліотекам, старовинним церквам і мозаїкам, породивши проблеми, пов'язані з викраденням, привласненням та руйнуванням культурної спадщини.

За даними Міністерства культури та інформаційної політики України [1], станом на 25 січня 2023 року збитків зазнав 1271 об'єкт культурної інфраструктури, без урахування пам'яток культурної спадщини. Із них майже третина – зруйновані (473 об'єкти).

Разом з тим, за останній місяць загальна чисельність постраждалих об'єктів культурної інфраструктури зросла на 82 одиниці, більша половина з яких (44 одиниці) – це об'єкти на деокупованих територіях Херсонщини, а ще третина – це об'єкти в зонах активних бойових дій Донеччини.

Загально найбільших втрат і збитків культурна інфраструктура отримала у Донецькій, Харківській, Київській, Херсонській, Миколаївській, Луганській, Запорізькій та Сумській областях.

Пошкоджені і руйнувані зазнали клубні заклади, бібліотеки, музеї, театри, філармонії, заклади мистецької освіти (мистецькі школи і коледжі) та об'єкти культурної спадщини на території 198 ТГ (13,5%) у Вінницькій (2% ТГ), Дніпропетровській (13%), Донецькій (85%), Житомирській (12%), Закарпатській (2%), Запорізькій (27%), Київській (27%), Луганській

(39%) Миколаївській (42%), Одеській (3%), Сумській (41%), Харківській (36%), Херсонської (29%), Хмельницькій (2%), Черкаській (3%), Чернігівській (14%) областях та м. Києві. Впродовж січня 2023 року перелік постраждалих територій збільшився на 7 ТГ.

Загалом постраждали: клубні заклади – 603 од. бібліотеки – 479 од.; музеї та галереї – 69 од.; театри та філармонії – 22 од.; заклади мистецької освіти – 98 од.

Найчисельнішою групою об'єктів культурної інфраструктури, які зазнали пошкоджень чи руйнувань, є клубні заклади – 47% від загальної кількості закладів культурної інфраструктури, які зазнали збитків.

Слід відмітити, що наразі майже вся територія Луганської та значні частини територій Херсонської, Запорізької та Донецької областей досі перебувають у тимчасовій окупації. Через це неможливо поррахувати точну кількість об'єктів культурної інфраструктури, що постраждали в ході бойових дій та окупації.

Особливу увагу хочеться приділити Бахмуту, оскільки в цьому місці не вціліло жодного закладу культури: з 28 довоєних об'єктів повністю знищено 17 і зруйновано частково 11. Це і міський центр культури та дозвілля ім. Мартинова, який майже повністю згорів, і сільські будинки культури в Опитному, Іванівському, Кліщіївці, Зеленопіллі, Зайцево, Покровському, Клиновому, які повністю зруйновані. Також знищено школу мистецтв у сел. Опитне, бібліотеки в Іванівському, Кліщіївці, Зайцево, Покровському, Клиновому, Зеленопіллі та в Бахмуті по вул. Некрасова, 46. Часткові пошкодження отримали центральна бібліотека, школа мистецтв, краєзнавчий музей, народний Дім, центр культури та дозвілля у сел. Опитне, управління культури та бібліотеки-філії № 1-5 [2].

Що ж в цьому контексті робить влада в особі профільного Міністерства культури та інформаційної політики України (далі – МКІП)? За словами міністра Олександра Ткаченка [3], зусилля МКІП були спрямовані на:

- запуск механізмів надання міжнародної допомоги сфері культури;
- адвокацію захисту культурної спадщини України через номінації до ЮНЕСКО, активну комунікацію з міжнародними партнерами, міжурядовими організаціями;
- порятунок об'єктів культурної спадщини, зокрема, евакуацію музейних колекцій з прифронтових регіонів там, де це можливо;
- збір даних стосовно пошкоджень та втрат культурної спадщини;
- напрацювання алгоритмів фіксації, документування злочинів проти культурної спадщини, оцінки збитків, налагодження взаємодії з військовими та правоохоронними органами тощо;

– повернення культурних цінностей, незаконно вивезених росіянами - як під час цієї війни, так і раніше;

– лобіювання інституту monuments men у складі Збройних сил – спеціалізованого підрозділу, котрий опікуватиметься питаннями захисту культурної спадщини.

Крім того, МКІП ініціює зміни до Закону про національну безпеку та ухвалення двох рамкових законів «Про засади державної політики в сфері культурної спадщини» та «Про збереження і відновлення національної пам'яті», що є дуже важливим, адже збереження культурної спадщини багато років було поза списком пріоритетів держави, що надзвичайно ускладнює ситуацію з її захистом і порятунком сьогодні. Але війна розставила свої акценти, визначивши, що культурна спадщина – як матеріальна, так і нематеріальна, є одним з ключових елементів національної безпеки.

Зрозуміло, що ця робота не вичерпує всіх аспектів аналізу концептуальних засад захисту культурної спадщини в умовах збройного конфлікту, оскільки війна не завершена і збори доказів військової агресією Російської Федерації тривають. Але сподіваюсь, що сама постановка цього питання дозволить привернути увагу до відповідної проблематики.

Література

1. Через російську агресію в Україні постраждав вже 1271 об'єкт культурної інфраструктури. URL: <https://mkip.gov.ua/news/8542.html> (дата звернення: 08.02.2023 р.).

2. Бахмут: шокуючі цифри руйнувань від начальника військової адміністрації міста. URL: <https://bahmut.com.ua/news/topnews/10689-bahmut-shokiruyuschie-cifry-razrusheniy-ot-nachalnika-voennoy-administracii-goroda.html> (дата звернення: 08.02.2023 р.).

3. Розпочався Міжнародний форум з безпеки культурної спадщини «Війна в Україні: битва за культуру». URL: <https://mkip.gov.ua/news/8562.html> (дата звернення: 08.02.2023 р.).